

ROSTRA

E C O N O M I C A

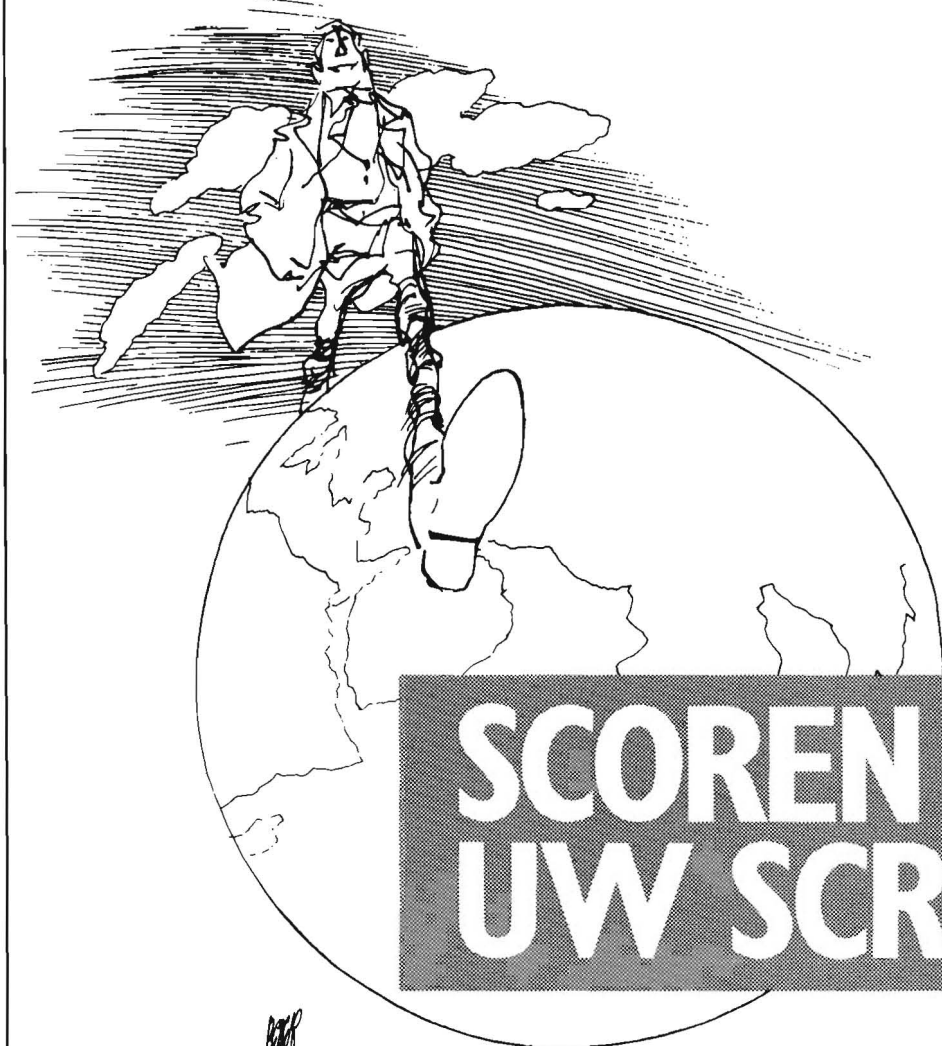

Interview met Van Ittersum

Faculteitsraadverkiezingen: de lijsttrekkers naast elkaar

Amsterdam in cijfers

UNILEVER MARKETINGPRIJS 1989

SCOREN MET UW SCRIPTIE!

Hoofdprijs voor de beste marketingscriptie 1988/1989:
Summer Course aan een bekende Business School in de V.S. of
f 15.000,- contant. Tweede en derde prijs: elk f 5.000,- contant.

Deelname: Staat open voor scripties die in de doctoraal fase van de studie zijn geschreven. Ook korte scripties kunt u insturen.

Beoordelingscriteria: Aspecten als wetenschappelijke kwaliteit en praktische toepasbaarheid tellen zwaar. Tevens zal de jury uw scriptie beoordelen op verzorging en leesbaarheid.

De jury: Deze wordt ieder jaar samengesteld uit hoogleraren in marketing, prominenten uit het bedrijfsleven en vertegenwoordigers uit het Unilever management.

Inzending van uw scriptie: Uiterlijk 15 augustus 1989, via uw marketinghoogleraar.

Prijsuitreiking: De marketingprijs wordt tijdens de jaarlijkse Unilever Marketingdag op 30 november 1989 uitgereikt door de heer drs. F.A. Maljers voorzitter van de Raad van Bestuur van Unilever N.V.

Exemplaren van het juryreglement zijn aanwezig bij uw marketinghoogleraar of het secretariaat.

 UNILEVER
'N WERELD VAN MOGELIJKHEDEN

ROSTRA

E C O N O M I C A

**Blad van de Faculteit der
Economische Wetenschappen
en Econometrie aan
de Universiteit van Amsterdam
nummer 158, april 1989**

Redactie

Teun Bakels
Jos de Beus
Marjory Haringa
Jacco Knotnerus
Stijn van der Krogt
Raoul Leering
Pieter van der Meché
Luc Moers
Carine van Oosteren
Maarten Schulp
Mark van der Veen
Jasper Wesseling
Jobs Weverling

Redactieadres

Rostrā Economica
Kamer 2386
Jodenbreestraat 23
1011 NH Amsterdam
Telefoon: (020) 525 2497

Adreswijzigingen

Studentenadministratie
Jodenbreestraat 23
1011 NH Amsterdam

Reacties en ingezonden stukken

De redactie stelt zich open voor
reacties en ingezonden stukken,
behoudt zich echter het
recht voor deze in te korten.

Foto voorpagina

René Slootweg

Oplage

Rostrā verschijnt 9x per jaar in een
oplage van 4400 ex.

Advertenties

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar.
Opdrachten schriftelijk t.a.v.
de redactie.

Advertenties in dit nummer van

KPMG
Price Waterhouse
Unilever

Zet- en drukwerk:

Kaal Boek, (020) 26 29 08.

ISSN 0166 - 1485

Redactioneel

Onrust aan het loonfront. De beroepsgroepen die loonsverhoging willen volgen elkaar in snel tempo op. Mijn geheugen gaat terug naar 1964. Toegegeven, ik stond in dat jaar nog niet ingeschreven in het bevolkingsregister, maar verblijvend in de baarmoeder voelde ik de ene na de andere loongolf voorbij komen.

Er was toentertijd sprake van een zeer krappe arbeidsmarkt zodat de werkgevers wel moesten breken met de geleide loonpolitiek om aan de benodigde arbeidskrachten te komen. Hiervan is op het moment geen sprake. Zijn de huidige looneisen daarom onterecht? Nee, integendeel, Bijna zeven jaar lang hebben de bonden meegewerkt aan loonmatiging ten behoeve van de werkloosheidsbestrijding. Zelfs de automatische prijscompensatie werd geofferd ter financiering van de arbeidstijdverkorting. Van dat laatste is van de werkgevers *weinig werk gemaakt*.

Logisch dat de werknemers nu hun deel van de economische groei opeisen. Dit najaar zullen de bonden nog éénmaal bereid zijn offers te brengen voor de 36 urige werkweek. Nemen de werkgevers ook dan het werkloosheidsprobleem niet echt serieus, dan kunnen de loongolven Nederland de komende jaren wel eens gaan overspoelen. Als ik aan de gevolgen daarvan voor onze kleine open economie denk, dan zou ik mij tegen die tijd toch liever weer ophouden in een beschermende baarmoeder.

Rostra wordt steeds beter!

In ons vorig nummer waren regelmatig zetfouten te ontdekken. Ook in dit nummer zijn nog enige fouten te vinden als gevolg van communicatie stoornissen tussen diverse computers. Nogmaals onze excuses.

Rostra Economica zoekt nieuwe redactieleden zie advertentie op pag. 19

Inhoud

- 4 **Barre tijden voor het beursbestuur**
Pieter van der Meché, Luc Moers
- 6 **Mexico en de nieuwe chicao-boy**
Stijn van der Krogt
- 8 **Investeren in ontwikkelingslanden**
Carine van Oosteren
- 10 **Lijn 1 : 48.000 instappers**
Jasper Wesseling
- 11 **China**
Ying Lan Man
- 12 **Het verschil zit 'm in de details**
Mark van der Veen, Teun Bakels
- 15 **Hoge verkiezingsopkomst van groot belang**
Jacco Knotnerus
- 16 **Een week met: René Ory**
Jasper Wesseling
- 19 **Fracties**
Cornelie Goedhuis

Barre tijden voor beursbestuur

De beurs beleeft hectische tijden. Een beurscrisis, de overnamegolf, boze bedrijven en de eenwording van Europa in 1992. Als voorzitter van het beursbestuur heeft Van Ittersum (oud redactielid van Rostra) het dan ook niet makkelijk. Toch is er een lichtpuntje. De kleine beleggers die na de krach van 1987 de beurs massaal hadden verlaten beginnen terug te keren.

Krach

Een aantal oorzaken van de krach, zoals bijvoorbeeld de tekorten op de handelsbalans en de overheidsbegroting van de V.S., zijn echter nog steeds niet opgelost. De vraag rijst dan ook of het herstel van het vertrouwen in de beurs terecht is. Naar de mening van Van Ittersum, onder bepaalde voorwaarden, wel. De krach had volgens hem twee soorten oorzaken, economische en markttechnische. Tot de eerste categorie behoren de bovengenoemde tekorten en de gebrekkige internationale coördinatie van het economisch beleid. De tekorten beginnen terug te lopen en de internationale coördinatie van het economisch beleid is verbeterd. Als markttechnische oorzaken van de krach noemt Van Ittersum de enorme liquiditeit in de wereld en de sterke groei van de termijnmarkten. Die grote hoeveelheid liquiditeit is nog steeds een potentiële destabilisator. Hij benadrukt echter dat een negatief effect van een veel sterkere groei van de termijnmarkten, zoals in de V.S., "absoluut niet in Nederland heeft gespeeld". Dat is verwonderlijk, want vlak na de krach is er sprake geweest van een conflict tussen effecten- en optiebeurs (een termijnmarkt), waarbij het beursbestuur de optiebeurs verweet met de optiehandel de krach versterkt te hebben. Volgens Van Ittersum is er nooit sprake geweest van een "controverse" tussen beide beurzen, maar wordt dat overdreven. Dat de handel op de optiebeurs de koersvorming op de effectenbeurs beïnvloedt en andersom blijft voor hem wel een feit. "Natuurlijk zie je rond de expiratedatum wel degelijk een koersontwikkeling die gebaseerd is op posities die worden ingenomen op de optiebeurs. Maar dat is helemaal niet erg. Je kunt het ook zo zeggen: de optiebeurs is een enorme klant van de effectenbeurs. Soms komen ze hier natuurlijk met enorme porties tegelijk op momenten dat de markt uit zichzelf er niet helemaal klaar voor is. Dat is "all in the game". Als iedereen zich die invloed van de optiebeurs nou maar bewust is, dan kan je daarmee leven en dan loopt het wel. Alleen, als het op een gegeven moment destabiliserend gaat werken op de onderliggende markt (de aandelenmarkt.PvdM/LM) dan zijn we verkeerd bezig. De vraag is; Waar ligt die grens?"

Onderzoek

Om die wederzijdse invloed te bepalen hebben beide beurzen de heer Hirschfeld in de arm genomen. Deze is enige tijd geleden van zijn opdracht ontslagen. Volgens Hirschfeld werd zijn onderzoek onmogelijk gemaakt door een gebrek aan medewerking van de beurshandelaren. Van Ittersum beaamt dat de beurshandelaren niet bereid waren de gewenste informatie te verschaffen. De oorzaak daarvoor legt hij echter bij Hirschfeld zelf. "Helaas is hij (Hirschfeld.PvdM/LM) er in een jaar niet in geslaagd om een behoorlijke methodologie te ontwikkelen. Hij van zijn kant zegt dat de leden van de beurs niet van plan zijn hun gegevens vrij te geven. Dat zijn ze inderdaad niet voor een onderzoek dat niet deugdelijk is onderbouwd en tot daarom vermoedelijk tot niets leidt." De bedoeling is wel dat het onderzoek alsnog plaatsvindt. De beide beursbesturen zijn daarvoor nog op zoek naar een gegadigde. Op basis van het onderzoek moet een beleid ontwikkeld worden om een evenwichtige verhouding tussen optie- en aandelenhandel te waarborgen.

Beschermingsconstructies

De krach en het "conflict" tussen effecten- en optiebeurs speelden een tijd geleden. Een recent drama is de "affaire" rondom de beschermingsconstructies. Dit zijn de juridische bouwsels waarmee bedrijven de zeggenschap van hun aandeelhouders kunnen beperken. Zo kunnen bedrijven zich beschermen tegen vijandige overnames. In november 1987 kwam een commissie onder leiding van professor Van der Grinten tot de conclusie dat de bestaande praktijk inzake beschermingsconstructies moest worden gehandhaafd. De commissie verrichtte het onderzoek in opdracht van het beursbestuur. De uitkomst van het onderzoek botste echter met de mening van het beursbestuur. Reeds in het jaarverslag van 1985 had zij de opeenhoping van beschermingsconstructies aan de kaak gesteld. Daar het advies van de commissie Van der Grinten niet unaniem was besloot het beursbestuur zelf een rapport uit te brengen. Daarin werd een beperking van het aantal beschermingsconstructies aangekondigd van maximaal twee per bedrijf. Dat pikten de aan de beurs genoteerde ondernemin-

gen echter niet. Een aantal van hen, waaronder grote bedrijven zoals bijvoorbeeld Philips, verenigden zich in de Vereniging voor Effecten Uitgevende Ondernemingen (VEUO) en kwamen in opstand tegen de plannen van het beursbestuur. Het zal geen verwondering wekken dat een groot aantal van de leden van deze nieuwe vereniging van onder tot boven dichtgetimmerd zijn. Na moeizaam onderhandelen kwamen beide partijen tot een compromis. Besloten werd de bestaande situatie tot 1 januari 1992 te handhaven. Nieuwkomers op de beurs gaan daarentegen onder een overgangsregime vallen. Dit overgangsregime geldt ook voor nieuwe beschermingsconstructies van reeds genoteerde ondernemingen. Het betekent een beperking van de mogelijkheden tot bescherming. Over wat er na 1 januari 1992 gaat gebeuren wordt verder gepraat. Het nu bereikte compromis ligt nog ter goedkeuring bij de minister van Financiën. Zowel het beursbestuur als de bedrijven waren tevreden met het bereiken van een compromis, "hoewel het beursbestuur uiteraard meer had willen bereiken". De VEUO vindt dat ze geslaagd is omdat de bedrijven hun beschermingsconstructies mogen houden. Het beursbestuur benadrukt dat de invoering van een nieuw regime slechts met één jaar is uitgesteld. In hun oorspronkelijke rapport had dat al op 1 januari 1991 moeten gebeuren. Zij verwacht dat in 1992 een Europese richtlijn zal komen waarmee het gebruik van beschermingsconstructies wordt beperkt. De Nederlandse bedrijven zullen de unieke positie, waarin ze nu nog verkeren, in het Europa van 1992 moeten prijsgeven.

Internationale herstructurering

De "pas op de plaats" die het beursbestuur heeft moeten maken werd in de pers omschreven als "prestige verlies". Je kunt je dan ook afvragen waarom het beursbestuur zo'n hoog spel heeft gespeeld. Had men niet beter kunnen wachten tot 1992 en de EEG daadwerkelijk met een nieuwe richtlijn gekomen zou zijn? Van Ittersum antwoordt dat voor een ordelijke markt regelgeving noodzakelijk is. Hij noemt bovendien twee redenen waarom er juist nu wat aan de beschermingsconstructies ge-

daan moest worden. Op internationaal niveau vindt er nu al een grootscheepse herstructurering van het bedrijfsleven plaats, met het oog op het opengaan van de Europese grenzen in 1992. Van Ittersum: "men gaat niet zitten wachten tot 1992." De bedrijven proberen door middel van fusies en overnames een zo gunstig mogelijke uitgangspositie te verkrijgen. Beschermingsconstructies bieden bedrijven de mogelijkheid aan die herstructurering te ontkomen. Daarmee snijden ze zich volgens Van Ittersum in hun eigen vlees. "Als je kijkt naar de lijst van ondernemingen hier op de beurs, dan heb je er 30 à 40 die groot en internationaal weerbaar zijn. Er is daarentegen een hele grote groep van zo'n 200 bedrijven waarvan vele eigenlijk wat te groot zijn voor de nationale markt, maar ook weer te klein om internationaal mee te kunnen doen. Als die laatste groep zich gaat beschermen om haar onafhankelijkheid te behouden, dan lopen deze ondernemingen een groot risico straks niet meer concurrerend te zijn. Ze verdwijnen dan alsnog, maar op de verkeerde manier. Voor een groot aantal ondernemingen zou het juist goed zijn tijdig versterking te zoeken. Hetzij door zelf overnames te doen, hetzij door onderdeel te worden van een groter geheel. Dan heb ik dus liever van die 200 die het risico lopen te verdwijnen, er wat minder maar meer weerbare en goede over." Hieruit zou je kunnen concluderen dat het vooral de wat zwakkere ondernemingen zijn die zich beschermen. Sterke en goed geleide ondernemingen, zoals bijvoorbeeld Wessanen, zijn echter ook vaak dichtgetimmerd. Juist deze bedrijven zijn interessante overnamekandidaten.

Koersdrukkend effect

Van Ittersum noemt dan ook een tweede reden waarom de beschermingsconstructies teruggedrongen moeten worden. Hij gaat er van uit dat beschermingsconstructies de koers drukken. Dat is weliswaar moeilijk te bewijzen, maar: "Wat je wel kunt zeggen en dat vind ik vrij overtuigend, is dat waar je van één onderneming zowel stemgerechtigde aandelen als aandelen met minder zeggenschap hebt, de laatste altijd een duidelijke "discount" doen ten opzichte van de eerste. Niemand ontkent dat, al heeft de mate waarin dit plaatsvindt te maken met de schaarste, dus de vraag- en aanbodverhoudingen van de aandelen." Het lage koerspeil maakt de Amsterdamse beurs minder aantrekkelijk voor de belegger, maar eveneens voor de bedrijven. De financieringskosten van hun emissies nemen namelijk toe. "Het bedrijfsleven zegt vaak: we hebben weinig problemen met de Amsterdamse effectenbeurs, maar er is één punt waar we

kritisch over zijn en dat is het internationaal gezien lage koerspeil in Amsterdam. Wat zijn dan de factoren die daar aanleiding toe geven? Volgens hen zouden beschermingsconstructies daar niet bij horen. Dan zeg je: noem dan andere factoren. Die zijn er eigenlijk niet. Het doel moet zijn een vergroting van de vraag naar aandelen. We hebben toch de indruk dat de aantrekkelijkheid van de Amsterdamse markt, zeker voor het buitenland, wordt verminderd door de bestaande beschermingsconstructies. Dat heeft weer een directe relatie met de financieringskosten van het Nederlandse bedrijfsleven. Dan heb je de kwestie van de kip en het ei. De bedrijven zeggen vaak: mijn koerspeil is zo laag, ik moet me beschermen. Dat wordt vaak verdedigd met de visie: we zijn weliswaar nu niet sterk, maar we zijn bezig het te worden. Geef ons die periode. Welnu, als het werkelijk tijdelijk bedoeld is dan zeggen wij als beurs: akkoord dat kan, maar het mag nooit een permanente en volledige afscherming worden."

Onderhandelingen

Uit het bovenstaande wordt duidelijk dat het bedrijfsleven en het beursbestuur inzake beschermingsconstructies andere prioriteiten stellen. De beurs legt de nadruk op haar concurrentiepositie, die verslechtert door het internationaal gezien lage koerspeil. Wat Van Ittersum niet noemt, maar op de achtergrond een rol speelt, is dat de beurs goed geld verdient aan overnames. Als gevolg van overnames stijgen de koersen van de betrokken ondernemingen sterk en nemen de omzetten toe. De bedrijven daarentegen vrezen bij vermindering van de beschermingsconstructies ten prooi te vallen aan kooplustige concurrenten. Het beursbestuur had kunnen voorzien dat de bedrijven niet akkoord zouden gaan met haar oorspronkelijke plannen. Waarom heeft ze dan toch geprobeerd de beschermingsconstructies vr 1992 te beperken? Na enig doorvragen zegt Van Ittersum: "De felheid van de bedrijven is wat groter geweest dan verwacht. Aan de andere kant mag je als beurs best op tafel leggen wat je wenselijk acht. We wilden daarmee een maatschappelijke discussie op gang brengen die nodig was. Het was een onderhandelings situatie: we wilden het met de heren eens worden en streefden dus naar een compromis. Als we de helft op tafel hadden gelegd hadden we misschien de helft daarvan gekregen." Het beursbestuur had dus gekozen voor de onderhandelingsstrategie "final offer first". Eerst aankondigen de beschermingsconstructies verregaand te beperken om pas daarna te gaan onderhandelen met de bedrijven. Wil deze strategie effectief zijn dan is het wel de bedoe-

ling dat de tegenpartij, in dit geval de bedrijven, voldoende overblijft wordt. Als dat niet goed lukt loopt de partij die de "final offer first"-strategie volgde een grote kans op gezichtsverlies, wanneer ze gedwongen wordt na het onderhandelen met minder genoegen te nemen. Dat is nu precies wat het beursbestuur is overkomen. Van Ittersum vindt zelf helemaal niet dat de beurs gezichtsverlies heeft geleden. "Het is de taak van het beursbestuur om vooruit te kijken en proberen te bereiken wat haalbaar is. Niets doen leidt eerder tot prestigeverlies, en dan terecht." Hij heeft goede hoop dat het na 1 januari 1992 alsnog in orde zal komen. "In de EEG moet het tot een gemeenschappelijke regelgeving komen. De verwachting is dat dit totaalregime inzake beschermingsconstructies wel eens meer onze kant kan uitgaan dan op dit moment mogelijk is."

Toekomst

Naar aanleiding van de affaire rond de beschermingsconstructies zijn er stemmen op gegaan voor een grotere vertegenwoordiging van bedrijven in het beursbestuur. Het bestuur telt nu 16 leden, waarvan er 4 niet-beurslid zijn. Slechts één van die vier vertegenwoordigt de genoteerde ondernemingen. Van Ittersum blijft van mening dat meer afgevaardigden uit de bedrijven op dit moment niet nodig zijn. "Er zijn hele goede overlegkaders, zowel met de beleggers als met de ondernemingen. Zolang die goed functioneren is die vertegenwoordiging in het beursbestuur niet zo enorm belangrijk, denk ik." Ondertussen blijft, al dan niet veroorzaakt door de beschermingsconstructies, de in-

vervolg op pag. 9

Mexico en de nieuwe chicago-boy

1988 Was voor de Mexicanen een jaar van spanning en hoop. Ten eerste, wat betreft de politiek, leek het dat er voor het eerst verkiezingen zouden worden gehouden zonder dat de uitslag al bij voorbaat bekend was. Nu had het zin om de dagelijkse overlevingsstrijd te onderbreken om de straat op te gaan om te protesteren en te stemmen tegen de presidentskandidaat van de alleenheersende Partido Revolucionario Institucional. Ten tweede, wat betreft de economie, leek het inflatiespook voorgoed te zijn verdwenen en kon men nu eens langer dan een week een brood of pak melk kopen voor hetzelfde aantal pesos. Na een overzicht van de economische politiek tussen 1970 en 1988 in de vorige Rostra wordt in dit tweede artikel over México bij enkele belangrijke politieke en economische ontwikkelingen in 1988 stilgestaan.

Pacto de Solidaridad Economico

In december 1987 werd door president Miguel De la Madrid een krachtig anti-inflatie beleid ingezet. In het Pacto de Solidaridad Economico, het akkoord voor de economische stabiliteit is door regering, werkgevers en vakbonden besloten om de lonen en prijzen geheel te bevriezen. Daarmee werden twee belangrijke inflatiekrachten uitgeschakeld. Dit akkoord houdt ook nu, in 1989, nog stand en heeft daarmee de geflopte anti-inflatieprogramma's van Brazilië en Argentinië ruim overtroffen. Hoewel de inflatie sterk is verminderd kwam de geldontwaarding in 1988 nog altijd uit op 51 procent. Ten eerste zijn onder druk van enkele grote bedrijven een aantal prijzen toch weer gestegen. Een voorbeeld is een stijging van agro-industriële producten als machines en kunstmest met zo'n 200 procent. Bovendien stegen, hoewel niet officieel, de prijzen van de belangrijkste consumptieartikelen. Zo heeft de lobby van de vleesverwerkende industrie er voor gezorgd dat de prijs van vlees elke week steeg tot gemiddeld achttien gulden de kilo op dit moment, net zo duur als in Nederland. Tenslotte zijn de belangrijkste oorzaken van inflatie niet aangepakt. Er zijn geen grenzen gesteld aan de monetaire financiering van het overheidstekort, net als in veel derde wereldlanden ook in México al jaren dé bron van inflatie. Deels waren de extra geldproblemen van de overheid wel te verklaren door het instorten van de olieprijs in 1988 die de inkomsten op de Mexicaanse begroting drastisch heeft verminderd. Wel heeft het Pacto de Solidaridad Economico de economie in rustiger vaarwater gebracht en is het vertrouwen van ondernemers en nationale en internationale beleggers hersteld. De private investeringen zijn daardoor toegenomen en in 1988 weer op het niveau van tien jaar geleden gekomen. Het herstel van de private investeringen moet in ieder geval de onder het akkoord verminderde overheidsinvesteringen compenseren. Daardoor zal er van economische groei voorlopig nog geen sprake zijn maar dit wordt in

het anti-inflatie akkoord als onvermijdelijk geaccepteerd.

Lonen

Ondanks het redelijk succes van het akkoord bij het bestrijden van de inflatie heeft het beleid belangrijke sociaal-economische gevolgen. Ten eerste kregen arbeiders te maken met een enorm koopkrachtverlies. De vaste nominale lonen en de inflatie zorgden in 1988 voor een daling van het reële loon met 50 procent. Dat is precies het cijfer van de inflatie wat aangeeft dat eigenlijk alleen de arbeiders voor het akkoord hebben moeten inleveren. De ondernemers hebben het voordeel van de gedaalde loonkosten in hun zak gestoken. México is inmiddels het Latijns-Amerikaanse land met een van de laagste lonen geworden. Ter vergelijking wordt in Argentinië 60, in Brazilië 120 en in Venezuela 300 procent meer verdiend. Om aan te geven hoe weinig men verdient kan men uitgaan van een inkomen van 240 gulden per maand per gezin en heeft men voor de uitgaven aan een basisvoedselpakket ongeveer 200 gulden per maand nodig. Een andere groep die zwaar heeft moeten inleveren vormt die van de boeren die steeds dalende reële prijzen krijgt voor hun producten maar stijgende kosten hebben aan machines, kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Daarover in de volgende Rostra meer.

Het nieuwe akkoord

De nieuwe president Salinas de Gortari heeft in december 1988 een vervolgakkoord getekend dat nu het Pacto de Estabilidad y el Crecimiento Economico is genoemd (akkoord voor stabiliteit en economische groei). In dit akkoord wordt niet gestreeft naar een vermindering maar naar een stabilisatie van de inflatie op een niveau van 1 procent per maand. Economische groei is ook net als in het voorgaande akkoord geen hoofddoelstelling omdat men huilt voor het weer aanwakkeren van de inflatie bij een sterke economische expansie. Die angst is te begrijpen omdat na jarenlange lage investeringen een aan-

tal gaten in de economische structuur zijn ontstaan die bij een snelle groei voor knelpunten en mogelijk prijsstijgingen kunnen zorgen.

Gevolgen

Slachtoffer van het nieuwe akkoord zullen ook nu weer de arbeiders zijn die voorlopig 8 procent loonsverhoging krijgen maar de loondaling van de afgelopen zes jaar bij lange na niet gecompenseerd zien. Ook zal er zonder reële economische groei in 1989 geen ruimte zijn om de groeiende beroepsbevolking op te vangen, laat staan om het al bestaande leger werklozen aan het werk te krijgen. De overheid zal hier in ieder geval niet voor zorgen maar juist verder bezuinigen en misschien voor méér werkloosheid zorgen. Zij wil dit ondermeer doen door de privatisering door te zetten waarmee al in 1988 door De la Madrid is begonnen. Daarbij werd het grootste deel van de goedlopende staatsondernemingen tegen absurd lage prijzen aan enkele grote beleggers en ondernemers verkocht. De staatsbedrijven met rode cijfers werden niet verkocht of gewoonweg geliquideerd. Op korte termijn budgettair zeer aantrekkelijk maar op de lange termijn niets dan een verlies aan inkomsten, minder invloed op de belangrijke strategische sectoren en meer werkloosheid. Tegenover het inkrimpingsbeleid van de overheid moeten hogere investeringen in de private sector en vooral binnen de exportsector staan. Om een sterke concurrentiepositie van de exportsector te verzekeren blijft de peso ondergewaardeerd ten opzichte van de dollar met behulp van een devaluatie van de munt met één peso per dag.

Buitenlandse schuld

Tenslotte is er de buitenlandse schuldpolitiek. Hoewel Salinas de Gortari in zijn verkiezingscampagne heeft gepleit voor een beperking van de schuldbetaling aan het buitenland lijkt het erop dat de politiek zich alleen richt op een herfinanciering van de bestaande schuld. Misschien is het te waarden dat México de laatste jaren weer het vertrouwen geniet van internationale financiers nadat juist dit land in 1982 als eerste alle schuldbetalingen had opgezegd en grote paniek onder internationale bankiers veroorzaakte. Nu, in 1989, komt México in de ambitieuze plannen van de Amerikaanse minister van financiën Brady als eerste aan de beurt om een groot gedeelte van zijn schulden kwijtgescholden te krijgen. Volgens dit plan zou de Mexicaanse schuld van 100 miljard in enkele jaren met de helft moeten verminderen. Voor het ogenblik echter lijkt de nieuwe Mexicaanse president een werkelijk herstelbeleid door te schuiven naar de toekomst en 1989 alleen als overgangsjaar te gebruiken.

Chicago-boy

Een aantal kenmerken van het macro-economisch beleid vinden hun oorsprong in politieke verhoudingen tussen de leidende fracties in het land. De meest invloedrijke is natuurlijk de groep van Salinas de Gortari. Zoals gebruikelijk bij een machtswisseling heeft ook deze president zijn politieke vrienden op belangrijke posities gezet en daarmee honderden hoge en duizenden lagere ambtenaren vervangen. Desondanks heeft hij een goed contact met de clan van ex-president De la Madrid. Deze laatste heeft Salinas de Gortari, eerder minister in zijn kabinet, al anderhalf jaar geleden aangewezen om de scepter over te nemen. Beiden zijn ze opgeleid op de universiteit van Chicago tussen de zogenaamde chicago-boys, in México bekend om hun technocratische, liberale, no-nonsense doctrine. Daarin past ook het door beide presidenten gevoerde beleid van liberalisering, privatisering, sanering, loonmatiging etc. Dit beleid lijkt verdacht veel op het IMF concept en verklaart waarom México op goede voet staat met het IMF.

Vakbondsbazen

Beide presidenten hebben gekozen voor de belangen van werkgevers en de nationale en internationale financiers. De andere belangengroepen waaronder arbeiders en kleine boeren staan buiten spel. Het lijkt vreemd dat binnen de akkoorden naast het kabinet en werkgevers ook de vakbonden hebben ingestemd. Juist de vakbonden betalen de tol van het economisch herstelbeleid. De vraag is dan ook of de vakbondsleiders nog wel de belangen van hun achterban verdedigen. Veel vakbondsbazen staan bekend om het vergaren van enorme bedragen aan vakbonds- en smeergelden en worden er openlijk van verdacht het op een akkoordje met de regering te hebben gegooid waardoor hun posities als vakbondsbazen voorlopig weer zijn verzekerd.

Pemex

Eén vakbond valt hier buiten, die van de grootste staatsonderneming in het land Pemex, de nationale olie-producent. De doorgaans meest corrupte vakbondsleiders zijn bang voor privatisering waarbij niet alleen tienduizenden ontslagen zullen vallen maar ook de positie van de vakbond wel eens zou kunnen verzwakken. Zij hebben zich dan ook verzet tegen de benoeming van Salinas De Gortari. Dit heeft de gemoederen zo verhit dat de president een val heeft opgezet om de vakbondsleider op te laten sluiten. Dit betekende dat de schijnbaar onbepaalde macht van de vakbondskoningen van nu af aan niet meer is gegarandeerd. In de kranten, op straat en in het parlement is wekenlang gediscussieerd en ook gesuggereerd dat dan meteen ook andere corrupte ondernemers, vakbondsleiders en bureaucraten zouden moeten boeten.

Cauthemoc Cardenas

Naast de discutabele oppositie van Pemex-vakbond is er voor het eerst een sterke linkse oppositie gegroeid onder leiderschap van Cauthemoc Cardenas, zoon van de eerste president die de mexicaanse revolutie inhoud heeft gegeven in de jaren dertig. Hoewel Cardenas kon steunen op een bekende naam leek ook de tijd rijp voor een verenigd links. Arbeiders en boeren hebben zes jaar moeten inleveren en zijn bang dat dat met een nieuwe kandidaat van de Partido Revolucionario Institucional (PRI) nog steeds het geval zal zijn. Ze voelen zich door de PRI aan de kant gezet en steunen nu de oppositie.

Cardenas staat een sociaal economisch beleid met een sterke herverdeling van inkomen voor. Zonder koopkracht onder 80 procent van de bevolking is er onvoldoende vraag, en zijn er onvoldoende afzetmogelijkheden en is er geen stimulans om te produceren. Toch zijn zijn plannen uiterst vaag en wordt niet uitge-

legd hoe dit beleid moet worden gefinancierd. Hij pleit bijvoorbeeld niet voor het vrijmaken van betalingen aan de buitenlandse schuld om deze aan te kunnen wenden voor binnenlandse uitgaven. De betalingen zullen worden gedaan aan de hand van het weinig zeggende "binnen de mogelijkheden van de mexicaanse begroting." Dit lijkt verdacht veel op de voorstellen uit het verkiezingsprogramma van Salinas de Gortari.

Verkiezingen

Het alternatief voor het economisch beleid van Cardenas gaat echter schuil achter het pleidooi voor democratisering van het mexicaanse politieke bestel. Om ooit een ander beleid te kunnen voeren moet het eerst mogelijk zijn om president te worden of om op een redelijke manier oppositie te kunnen voeren. Maar dat gaat de PRI en haar partijleider/president nog te ver. Dit bleek bij de "vrije" verkiezingen in juli 1988 waarbij alleen door grootschalige fraude Salinas de Gortari nog net 51,55 procent van de stemmen behaalt. Een overigens belachelijk nauwkeurig percentage gezien de rommelige verkiezings-telling. Elke dag kwamen de kranten met nieuwe voorbeelden van de openlijk frauduleuze praktijken: gewapende overvallen door PRI leden op stembureaus waar de oppositie dreigde te winnen, het onder de ogen van onafhankelijke waarnemers verbranden van uitslagenlijsten en uitslagenlijsten van districten zonder één stem voor de oppositie.

Toch deed Salinas de Gortari bij zijn inauguratie of er geen vuiltje aan de lucht was en verzekerde dat de gemeenteraadsverkiezingen die maand ook weer zonder onrechtmatigheden zouden verlopen. De kiezers van de oppositie waren door de officieuze overwinning van Cardenas nu extra gebrand op eerlijke verkiezingen waarbij ze zeker in vele steden zouden kunnen winnen. De gemeenteraadsverkiezingen, zo mogelijk gekenmerkt door nog meer fraude, zetten dan ook kwaad bloed bij de mexicanen. Het bleek nu dat ook Salinas de Gortari de democratisering aan zijn laars lapte en geweld niet schuwde om de PRI kandidaten in het zadel te houden. Bij demonstraties rondom de verkiezingen werden veel tegenstanders opgepakt en vielen gewonden en tientallen doden.

Toekomst

Toch lijkt het allemaal niet voor niets. De oppositie heeft laten zien na vijftig jaar verdeeldheid weer een politieke kracht te zijn waar de PRI niet om heen kan. Ook binnen de PRI zijn stromingen zichtbaar die pleiten voor democratisering van de partij voordat zij over een aantal jaar haar

vervolg op pag. 9

Investeren in ontwikkelingslanden

Ervaringen, visies en (on)mogelijkheden

In de meeste ontwikkelingslanden zijn de tijden van 'hit and run', van snelle exportsuccessen, voorgoed voorbij. Veel Aziatische, Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse landen maken importen uit Westerse landen vrijwel onmogelijk, maar stimuleren lokale kapitaal- en kennisinvesteringen. Duurzame investeringen in de vorm van joint ventures, licentiecontracten en managementovereenkomsten zijn steeds vaker de enige mogelijkheid om zaken te doen met een ontwikkelingsland.

De Nederlandse Vereniging voor Management (NIVE) organiseerde onlangs een studiedag over investeren in ontwikkelingslanden in het Koninklijk Instituut voor de Tropen. Aangezien investeren iets totaal anders is dan exporteren, is een grondige voorbereiding erg belangrijk. Het uitwisselen van ervaringen blijkt hierbij onmisbaar te zijn; dit was de aanleiding voor het organiseren van deze studiedag. Er waren sprekers van diverse pluimage aangetrokken om de verschillende aspecten van investeren in ontwikkelingslanden aan de orde te laten komen. Behalve bekende namen als staatssecretaris Van Rooy (die zich liet vervangen door iemand anders van EZ omdat haar vliegtuig uit New York vertraging had) en Wagner (die alleen aangetrokken was voor de samenvatting en conclusies), stonden er ook minder bekende namen op het programma. Deze minder bekende sprekers waren een aanwinst voor de dag omdat deze mensen op grond van eigen ervaringen konden vertellen hoe investeren in ontwikkelingslanden in zijn werk gaat.

Hoeveel wordt er geïnvesteerd?

Eind 1986 bedroeg de totale waarde van uitstaande Nederlandse investeringen in het buitenland 130 miljard gulden. Ruim 10 miljard werd besteed aan ontwikkelingslanden; bijna de helft ging naar Azië en 1,5 miljard naar Afrika. Nederland staat hiermee op de zesde plaats op de ranglijst van investeerders in ontwikkelingslanden. Naast multinationals gaan er ook steeds meer kleine bedrijven over tot investeringen in deze landen. Het Ministerie van Economische Zaken (EZ) probeert de investeringsstroom te stimuleren door te streven naar een vrij en doorzichtig handelsklimaat en naar een vrij en stabiel investeringsklimaat.

Geïndustrialiseerde landen

Wat zijn de voor- en nadelen van de investeringen voor de geïndustrialiseerde landen? Investeren in ontwikkelingslanden biedt vele voordelen voor de ontwikkelde landen. Kuiper, hoofd sectorprogramma industriële ontwikkeling Directoraat Generaal Internationale Samenwerking (DGIS) van het Ministerie van Buiten-

landse Zaken verdeelt investeerders in beleggers en bedrijven. Het is voor bedrijven in de eerste plaats voordelig dat het beleid in ontwikkelingslanden steeds meer gericht wordt op het marktmechanisme. De invloed van de overheid vermindert drastisch, waardoor er een grote behoefte ontstaat aan particulier kapitaal. Aangezien er niet voldoende binnenlands kapitaal is, worden de condities voor buitenlandse investeerders gunstiger. In de tweede plaats bieden doelgerichte en verantwoorde investeringen in geselecteerde ontwikkelingslanden, daarbij gebruik makend van de comparatieve voordelen die in een bepaald land voorhanden zijn, mogelijkheden om beter wereldwijd te concurreren. Het is zaak de concurrentie voor te blijven en zodoende het eigen aandeel in de wereldhandel veilig te stellen. In de derde plaats bieden de ontwikkelingslanden groeikansen waar het Europa van 1992 niet aan kan tippen. In de vierde plaats raakt in steeds meer landen de binnenlandse afzetmarkt verzadigd. Om de overcapaciteit de baas te blijven gaat men zoeken naar buitenlandse groeiemarkten. Deze situatie doet zich onder andere voor bij DAF Trucks. Wanneer het massaproductie betreft, kunnen de lage lonen in ontwikkelingslanden een aanvullend voordeel bieden. Voor de beleggers zijn er ook voordelen. De koers/winstverhouding is in ontwikkelingslanden over het algemeen aantrekkelijker dan in Nederland. Bovendien hebben de beurzen in deze landen nauwelijks gereageerd op de val van de koersen in 1987. Investeren kan dus aantrekkelijk zijn, zowel vanuit winstoogpunt als wegens risicospreiding. De nadelen van het investeren in ontwikkelingslanden liggen voor de hand. Investeren betekent risico nemen. Dit risico zal voor ontwikkelingslanden hoger liggen dan het gemiddelde. Daarnaast zijn er onvermijdelijke problemen verbonden aan het investeren in deze landen. Hier kom ik later uitgebreider op terug.

Ontwikkelingslanden

Wat zijn de voor- en nadelen voor de ontwikkelingslanden? Gijzen, directeur Audit & Control bij DAF Trucks noemt de overdracht van technologie een belang-

rijk voordeel. DAF heeft een aantal vestigingen in Afrika, waarbij in de meeste vestigingen assemblage plaatsvindt. Dit wordt vaak geëist door de lokale overheden. Daarnaast zocht DAF voor harde valuta. Aanvankelijk waren er ook trainingsprogramma's voor managers maar hiermee is het bedrijf gestopt toen bleek dat de meeste deelnemers DAF verlieten na het behalen van het diploma. Een ander bedrijf, Sunflower, leidt lokaal personeel op op Sri Lanka en zorgt voor bijscholing in Nederland. Elk half jaar gaat er een stagiaire naar Nederland. Hieraan is wel de voorwaarde verbonden dat deze stagiaire na terugkomst op Sri Lanka minimaal twee jaar bij Sunflower blijft werken. Volgens Mennes, Algemeen directeur van de Financieringsmaatschappij Ontwikkelingslanden (FMO) kunnen buitenlandse directe investeringen een belangrijke rol spelen bij de noodzakelijke versnelling van de groei van de particuliere sector in ontwikkelingslanden. Omdat in deze investeringen financiering en overdracht van technologie en managementkennis gecombineerd wordt, is een verhoging van de produktiviteit en een groter concurrentievermogen mogelijk. Dit zal positieve effecten hebben op de betalingsbalans. Volgens Kuiper is er nog een ander belangrijk voordeel. Buitenlands kapitaal, dat in het gunstigste geval geherinvesteerd wordt, is als gevolg van de schuldenproblematiek aantrekkelijker voor de ontwikkelingslanden dan nieuwe commerciële leningen. Er zitten echter ook nadelige kanten aan de zaak, al kwamen deze op de studiedag niet ter sprake. De ontwikkelingslanden worden min of meer gedwongen de structurele aanpassingsprogramma's van het IMF en de Wereldbank door te voeren. Deze programma's moeten er onder andere toe leiden dat de landen aantrekkelijker worden als investeringsobject. Vaak hebben ze echter diepgrijpende gevolgen voor de binnenlandse economie, waarvan vooral de armeren het slachtoffer worden. Een tweede minpunt is het feit dat de ontwikkelingslanden in toenemende mate afhankelijk worden van het buitenland. Het is zeer de vraag waar dit op lange termijn toe zal leiden.

Problemen

Investeren in ontwikkelingslanden gaat gepaard met een aantal onvermijdelijke problemen. Spaargaren, mede-eigenaar van Sunflower, kan hierover meepraten. Spaargaren vertelt dat het voor kleine bedrijven vreselijk moeilijk is om aan aanvullende financiering te komen. Deze is niet alleen in het begin nodig, om de zaak op gang te brengen, maar misschien nog meer in een latere fase, om de continuïteit in investeringen te waarborgen. Het FMO zou zich te veel op grote bedrijven richten. Hij wijst verder op het loonprobleem. Een loonsverhoging voor de arbeidskrachten van Sunflower lijkt een verbetering voor de plaatselijke bevolking. De arbeiders van omringende bedrijven denken daar echter anders over. Een ander probleem is dat de locale bevolking een grote voorkeur heeft voor de eigen produktietechnieken. Als de Nederlandse manager van Sunflower het eiland verlaat, schakelen de arbeidskrachten weer over op de voor hen vertrouwde produktiewijze. De permanente aanwezigheid van een Nederlandse manager is volgens Spaargaren absoluut noodzakelijk. Verder zorgt de bureaucratie nog steeds voor vele vertragingen ook al is de over-

heidsinvloed verminderd. Invoer en uitvoer van goederen en de aanvraag van vergunningen worden hierdoor langdurige processen. Een ander groot probleem is het ontbreken van goede infrastructuur. Kuiper wijst op een cirkelbeweging: verminderde overheidsinvloed leidt tot een verbeterd investeringsklimaat, hierdoor nemen de investeringen toe. Als gevolg hiervan ontstaan er nieuwe problemen omdat de benodigde fysieke infrastructuur, de mensen met voldoende opleiding en het particuliere kapitaal ontbreken. Hierdoor zal de overheidsinvloed weer toenemen.

Verder zijn de aanloopkosten van een investeringsproject vaak hoog en succes laat dikwijls lang op zich wachten. Kuiper herhaalt daarom een wijze spreuk: wachten is ook een werkwoord.

De Vlot, docent Nijerode, wijst op een heel ander probleem, namelijk de mentaliteits- en managementverschillen. Hij vergelijkt de manier waarop een Nederlander denkt en spreekt (vanuit zijn verstand dus objectief) met de wijze waarop een Indonesiër denkt en spreekt (vanuit zijn hart dus subjectief). De Indonesiër is jij-gericht, terwijl de Nederlander ik-ge-

richt is. Dit leidt tot communicatiestoornissen en vormt aldus een belemmering in het onderhandelingsproces.

Conclusie

De conclusie van deze studiedag is dat investeren in ontwikkelingslanden moet toenemen omdat dit grote voordelen biedt aan Nederlandse bedrijven en beleggers. Het initiatief en doorzettingsvermogen moet vanuit de bedrijven zelf komen want de overheid beperkt zich tot het scheppen van een anti-protectionistisch beleid. De ontwikkelingslanden worden steeds toegankelijker omdat ze buitenlandse investeringen nodig hebben voor de ontwikkeling van hun land, aangezien het aan eigen kapitaal ontbreekt. Het is de vraag in hoeverre de onvermijdelijke problemen de potentiële investeringen zullen belemmeren en in hoeverre deze problemen verminderen als gevolg van de gerealiseerde investeringen. Met andere woorden: in hoeverre zullen de ontwikkelingslanden profiteren van de investeringen? ■

Carine van Oosteren

- vervolg van Van Ittersum

ternationale concurrentiepositie van de Amsterdamse beurs onder druk staan. De beurs heeft daarom een aantal initiatieven ontwikkeld om verder afglijden in de toekomst tegen te gaan. "Het belangrijkste punt is het versterken van de eigen thuismarkt. Dat wil zeggen een veel actiever beheer van het bestaande effectenbezit, zowel aandelen als obligaties. Amsterdam dreigt oninteressant te worden als veruit het grootste deel van het aandelenkapitaal van de Nederlandse bedrijven in buitenlandse handen raakt. Om dit te voorkomen moeten de Nederlandse institutionele beleggers een veel actievere rol op de

aandelenmarkt gaan spelen. Tenslotte bevindt een groeiend gedeelte van de besparingen zich in hun handen." Goede handelsmogelijkheden en advisering door de eigen beursleden zou de institutionele beleggers tot een actievere rol moeten bewegen. "De beursleden moeten de institutionele beleggers overtuigen dat het ook in het belang is van hun rendement dat ze zich actiever opstellen. De institutionele beleggers zijn nog te veel geneigd te streven naar maximale zekerheid in plaats van naar maximaal rendement. ■

*Pieter van der Meché
Luc Moers*

- vervolg van Mexico

hele achterban van zich vervreemt. Bovendien heeft de oppositie nu een flink aantal zetels in het parlement. Het parlement heeft niet veel directe invloed in México maar kan nu in ieder geval een aantal zaken aan de kaak stellen en de Mexicanen beter informeren door het informatie-monopolie van de PRI te doorbreken.

Salinas de Gortari en zijn ministers worden allen beschouwd als voorstanders van de harde lijn. Daarom zullen de jaren negentig in het teken staan van politiek-en fysiek geweld. Maar het lijkt er op dat ze hun apathie na vijftig jaar overheersing door de PRI aan de kant hebben gezet. Misschien dat ze over een aantal jaren zelf weer kunnen beslissen over hun toekomst en zich niet meer laten leiden door de corrupte bureaucraten in Mexico-stad en de Amerikaanse bankiers. Zelfs het woord revolutie is weer te horen. ■

Stijn van der Krogt

Lijn 1: 48.000 instappers

Jaarlijks geeft de afdeling Onderzoek en statistiek van de gemeente Amsterdam een boek uit getiteld 'Amsterdam in cijfers'. Het is een boek vol tabellen en grafieken over alle ontwikkelingen in Amsterdam die men in cijfers wil vastleggen. Voor de zevende keer verschijnt dit boek als handige 'reuzenpocket', het beslaat een dikke 400 bladzijden. De vraag rijst waarméé men 400 pagina's over Amsterdam vult. En ook of het mogelijk is om die allemaal zinvol te vullen.

Amsterdam: 20.760 ha.

Het boek telt 19 hoofdstukken die onderwerpen naar voren brengen als: opbouw van de bevolking, werkloosheid, vreemdelingenbezoek, recreatie, vervoer en verkeersongevallen. Het is ondoenlijk om een uitputtende beschrijving te geven van alle gegevens in het boek. Ik zal echter trachten door middel van enkele voorbeelden een beeld te geven welke informatie er zoal te vinden is.

Allereerst is het zaak om te weten dat Amsterdam is opgedeeld in kleinere eenheden, nl. 18 stadsdelen en 93 buurtcombinaties. Alle verstrekte gegevens worden uitgesplitst naar deze buurtcombinaties, zodat een zeer minutieus beeld ontstaat. Het totale oppervlak van deze 18 stadsdelen tezamen beslaat 20.760ha., en vormt dus het totale oppervlak van Amsterdam. Ruim 30% van dit oppervlak wordt door de gemeente aangemerkt als 'landelijk gebied'. Dit lijkt natuurlijk in eerste instantie veel als wij direct om ons heen kijken op bv. de Jodenbreestraat maar het grootste deel hiervan moeten we dan ook zoeken in Noord, waar Amsterdam's grondgebied zich uitstrekt tot het plaatsje Uitdam. Slechts 18% van Amsterdam wordt ingenomen door bebouwing. De rest van de ruimte wordt als volgt gebruikt: wegen (11%), groen (11%), water (12%) en overigen.

Landelijke overeenkomsten

In het vervolg van het boek vinden we een aantal landelijke ontwikkelingen terug in Amsterdam. De milieuvervuiling laat zich ook in Amsterdam niet onbetuigd. Zo vinden we op pagina 74 een aanwijzing voor het bestaan van het 'broeikaseffect'. Het blijkt nl. dat in 1987 de gemiddelde temperatuur zo'n 2 graden hoger lag dan in 1985 terwijl het aantal uren zonneschijn in '85 juist weer beduidend groter is dan in '87.

Ook in het hoofdstuk bevolking zien we een afspiegeling van een landelijk fenomeen: de bevolkingsopbouw. Er zijn namelijk ongeveer 12.000 42-jarigen en slechts 7.000 43-jarigen per 1-1-1988. Een naoorlogse vreugdedeuitbarsting die opvallend goed is terug te vinden in een gewone stedelijke statistiek.

Dat wonen in de stad weer in zwang is, is eveneens terug te vinden in de bevolkingsstatistieken. In 1985 telde Amsterdam een

minimum aantal inwoners, zo'n 680.000, sindsdien is de bevolking echter weer gegroeid tot 692.000 inwoners per 1-1-1988. Opvallend is trouwens dat ook in 'progressief' Amsterdam het aantal echtscheidingen afneemt en het aantal huwelijken toeneemt.

Afwijkingen

Er zijn echter ook belangrijke afwijkingen tussen Amsterdam en de rest van het land. De werkloosheid bijvoorbeeld was in 1987 in Amsterdam 24,3% van de beroepsbevolking, waar het landelijk percentage slechts 14,3% bedroeg. (In 1983 was dat nog respectievelijk 22 en 18,3%, een slechte ontwikkeling voor Amsterdam). De grootste groep werklozen -zo'n 18.000- vinden we overigens in de groep kantoor, onderwijs en academici; een niet zo gunstig perspectief voor studenten. Hierin lijkt Amsterdam echter geen uitzondering te zijn.

'Morning-after-pil'

Veel informatie is minder verrassend. Het feit dat het drukste uur op het Centraal Station tussen 5 en 6 's avonds ligt zal niemand verbazen. Maar goed, het absolute aantal reizigers dat we hier (ook) kunnen vinden kan van pas komen om de benodigde capaciteit te bepalen. In andere gevallen twijfel ik aan de zin van het registreren van al die gegevens. Wat heeft het bijvoorbeeld voor zin te weten dat het gebruik van de morning-after pil

bij 20-24 jarigen 159 per 10.000 vrouwelijke inwoners is? Het is opvallend dat het juist deze leeftijdsgroep is waar het gebruik het hoogst is, maar het is de vraag of het een taak van de gemeente is om zich met dit soort zaken bezig te houden?

De analysedrift van de dienst Onderzoek en Statistiek kent werkelijk geen grenzen. Liefst 40 bladzijden worden besteed aan het analyseren van de woningvoorraad. Deze wordt uitgesplitst naar 2, 3 en 4-kamerwoningen voor alle 93 buurtcombinaties die Amsterdam rijk is. Deze informatie is misschien ooit voor historici interessant maar wie er op dit moment belang bij heeft is mij onduidelijk.

33.500 geiten en bokken

Verder zijn er in het boek een aantal leuke en merkwaardige feiten te vinden. Wist U bijvoorbeeld dat er in 1987 33.500 bokken en geiten geslacht werden in Amsterdam. Dit is meer dan twee keer zoveel als in 1986. Ook de opbrengst van het parkeren is sterk toegenomen. In 1987 ontving de Dienst Parkeerbeheer fl 9.186.000; ruim 1 miljoen méér dan in 1986.

48.000 instappers

In het hoofdstukje vervoer blijkt dat het Gemeentevervoerbedrijf tracht zoveel mogelijk als een bedrijf te opereren. Er wordt nauwkeurig bijgehouden welke tramlijnen het meest gebruikt worden. Daarvoor heeft men een aantal maatstaven: het aantal instappers, de gereden personen- en plaatskilometers en de gemiddelde ritlengte.

Lijn 1 bijvoorbeeld is het meest gebruikt in het winterseizoen 87/88. Er waren 48.000

Hier werken de 65 ambtenaren van de afdeling onderzoek en statistiek

instappers die met een gemiddelde ritlengte van 2,9 km. in totaal 137.000 personen-kilometers reden. Deze afgelegde personenkilometers worden afgezet tegen het aantal gereden plaatskilometers; dat wil zeggen het aantal kilometers dat een stoel maakt. Deze verhouding -de zg. dynamische bezettingsgraad- hanteert het Gemeentevervoerbedrijf als bedrijfsmaatstaf. Hoe hoger de bezettingsgraad, des te zinvoller is de lijn. Deze verhouding is overigens de afgelopen jaren zowel voor tram als bus gedaald. Dit betekent dat er een verminderd gebruik van het openbaar vervoer is, waarschijnlijk als gevolg van de tariefsverhogingen.

2.755 studenten

Een vluchtige blik in het hoofdstuk onderwijs leerde mij dat de gemeente ook keurig op de hoogte is van het aantal studenten aan onze faculteit. In 1987/88 telde onze faculteit 2.755 studenten -zo'n 222 méér dan in 86/87. Het aantal vrouwelijke studenten bedroeg slechts 541, oftewel 19.5%. Een zeer laag percentage als je beseft dat in het totaal van het hoger onderwijs die verhouding op 50/50 ligt.

44 ongelukken

Hoofdstuk 18 tot slot behandelt de verkeersongevallen en brengt slecht nieuws. Het aantal verkeersdoden nam in 1987 toe tot 53, waarvan 21 in de leeftijdscategorie 18-24. Het aantal gewonden verminderde gelukkig met 138 tot 3.377.

Het boekje geeft precies aan waar en hoeveel verkeersslachtoffers er vallen, zodat wij dit gebied zoveel mogelijk kunnen mijden. Zoals te verwachten valt vinden er in het centrum de meeste ongevallen plaats. Amsterdam-Noord is daarna het gevaarlijkst.

Deze gegevens worden ook nog gespecificeerd naar kruispunt. Het kruispunt Stadhouderskade-van Woustraat spant de kroon op de gemeentelijke lijst met 44 ongelukken per jaar. In de buurt van het Maupoleum zijn er geen speciaal gevaarlijke kruispunten, maar mensen die tentamen in de Edenhal moeten doen kunnen wel eens aan een risico-toeslag denken want het snijpunt van de Middenweg en de Kruislaan is ook een van de toppers op de gemeentelijke lijst en teide in '87 33 ongevallen.

Behalve leuke en merkwaardige informatie bevat het boek ook nog zeer bruikbare informatie, en ach die bladzijden die de één nutteloos schijnen kunnen voor een ander juist interessant zijn. ■

Jasper Wesseling

China

De stichting China Amsterdam Interaction (CHAIN) is een wetenschappelijke interdisciplinaire onderzoekstichting opgericht in 1986.

Studenten, wetenschappelijk personeel en hoogleraren van de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam verlenen hun medewerking aan deze stichting.

De doelstelling van de stichting is een bijdrage leveren aan de verbetering van de wetenschappelijke en economische betrekkingen tussen Nederland en China. Ter realisering van deze doelstelling organiseert CHAIN in samenwerking met de verschillende faculteiten en het bedrijfsleven:

- symposia
- lezingen
- studiereizen
- uitwisselingen
- contract-research.

Inmiddels zijn er in het verleden door CHAIN enkele lezingen verzorgd. In 1988 heeft stichting CHAIN een juridisch en een medisch symposium georganiseerd.

Tevens vond in 1988 een succesvolle eerste studiereis plaats, voor economen, juristen en medici. Tijdens deze reis werd er naast het volgen van een economisch/juridische cursus aan de China University of Political Science and Law onderzoek verricht door studenten in opdracht van een aantal Nederlandse bedrijven. In de toekomst moeten de gelegde contacten met de universiteiten in Beijing, Shanghai en Hong Kong resulteren in een uitwisselingsprogramma.

Op korte termijn zullen de volgende activiteiten georganiseerd worden:

- op 27 april 1989 vindt in samenwerking met de Ampek en de ABN-bank een economisch symposium plaats in het WTC te Amsterdam.

- op 28 april zal de eerste lezing van een cyclus van drie lezingen gehouden worden aan de universiteit.

Op een iets langere termijn zal een studiereis-opzet opgesteld worden voor het voorjaar in 1990, waaronder een collegecyclus deel van uit moet maken.

De besprekingen met universiteit en sponsors over een nieuwe 'China Leerstoel' zijn reeds in een vergevorderd stadium en naar we hopen zal deze in de loop van 1990 haar definitieve zetel kunnen krijgen.

Hieronder wordt een programma overzicht gegeven van de lezingen-cyclus. De eerste spreker wordt mede voor deze lezing uit Shanghai naar Nederland overgehaald om over zijn management-ervarin-

gen te vertellen van hoe hij een technisch verouderde en inefficiënte Chinese autofabriek ontwikkelde tot een van de meest moderne en efficiënte fabrieken van China. Tevens zal een manager, die via de PUM (programma uitzending managers) over zijn plus minus zes maanden lange management ervaring vertellen bij een Chinees bedrijf.

Kortom voor de precieze zaalaanduiding, houdt poster in de gaten.

Concept Inhoud lezingencyclus

28 April 1989 Cultuurverschillen tussen Chinees en Westers management

Prof. Ketelaars (uitgezonden door de PUM) en Dhr. H.-J. Paul (directeur Shanghai Volkswagen)

Prof. Ketelaars (management ervaring bij 100% Chinees bedrijf) behandelt de volgende onderwerpen:

- * Wat is PUM.
- * Wat zijn de managementverschillen met de Westerse management stijl? Worden Westerse ideeën geaccepteerd door Chinese bedrijven?

* Casestudy over de eigen ervaring in China.

Dhr. H.-J. Paul behandelt de volgende onderwerpen:

- * Hoe kwam de Joint Venture tot stand en welke bottlenecks moesten overwonnen worden.

* Case SVW; produktiviteitsstijging d.m.v. de kwaliteitscirkels en hoe deze in de bestaande bedrijfscultuur gepast werden.

12 Mei 1989 Milieuproblematiek in China

Dhr. Schwaanhuysen (directeur Pamco Ned. BV)

- * Overzicht milieuproblematiek in China.
- * Industriële marketing in China.
- * Toekomstverwachtingen voor het milieu in China.

19 Mei 1989 De oververhitting van de Chinese economie

Prof. Dr. W. Tims

- * Investerings in de landbouw
- * Remmen van de economische groei
- * Chinese methode m.b.t. kredieten en het lage financieringsstekort

■
Ying Lan Man

Het verschil zit 'm in de details

Lijsttrekkers AGE en NOBAS zetten hun visies uiteen

Ook dit jaar worden weer faculteitsraadverkiezingen gehouden. Iedere economiestudent kan zijn of haar stem uitbrengen op de Nieuwe Organisatie Belangenbehartiging Amsterdamse Studenten (NOBAS) of op de Aktiegroep Economen (AGE). Om uit te vinden wat er speelt in de faculteitsraad en wat de beide partijen te bieden hebben sprak Rostra met de Bart Wendrich, lijsttrekker van de NOBAS en Liselot Westhoff, lijsttrekker van de AGE. In dit artikel zijn de uitkomsten van beide interviews tegenover elkaar gezet.

Zowel de NOBAS als de AGE behartigt binnen de faculteitsraad de studentenbelangen. Zij houden vooral toezicht op de kwaliteit van het onderwijs. In de praktijk betekent dit bijvoorbeeld dat zij zich inzetten voor intensief onderwijs en meer aandacht voor schrijf- en spreekvaardigheid. Het is daarom ook van belang om op een van hen of blanco te gaan stemmen. Bij een te lage opkomst gaat er immers een studentenzetel verloren. Wie eenmaal heeft besloten te stemmen komt ogenblikkelijk voor de vraag te staan welke van de twee partijen de stem verdient. Al menigmaal is vastgesteld dat de verschillen tussen AGE en NOBAS moeilijk te vinden zijn. Daarom worden hieronder nog eens puntsgewijs de visies van AGE en NOBAS uiteen gezet.

Tentamenronden

In de vorige Rostra is door AGE en NOBAS uitvoerig geschreven over hun strijd tegen vermindering van het aantal tentamenronden. Door een vergissing van de NOBAS was er een verkeerd (positief) advies uitgegaan naar de faculteitsraad over de vermindering van het aantal tentamenronden van vier naar drie. De vakgroep Bedrijfseconomie had hierom verzocht, omdat zij door onvervulde vacatures en een explosief gestegen aantal studenten dreigen te bezwijken onder de toegenomen werkdruk. Zowel de NOBAS als de AGE weigert gehoor te geven aan dit verzoek.

Liselot: "De beperking van het aantal tentamenronden betekent nauwelijks verlichting voor de vakgroep Bedrijfseconomie. Hun tentamens zijn bijna allemaal multiple choice, dus het nakijken kan met een computer. Ook het opstellen van de vragen hoeft niet zo veel tijd te kosten. De vakgroep wil op deze manier gewoon de aandacht vestigen op haar problemen. We hebben eigenlijk al grote concessies gedaan door toe te staan dat ze zulke massale colleges geven. We hebben geen zin om nog meer concessies te doen, zeker niet als het eigenlijk weinig of niets oplost." Alhoewel ook de NOBAS in de Faculteitsraad tegen vermindering van het aan-

tal tentamenronden zal stemmen, was er met hen wel te praten over een oplossing in deze richting. Het had dan wel beperkt moeten blijven tot de vakgroep Bedrijfseconomie en het zou slechts een tijdelijke regeling mogen zijn. Door de reactie van deze en andere vakgroepen is de bereidheid echter geheel verdwenen.

Onderwijs

Recentelijk heeft de Universiteitsraad besloten tot modulering van het onderwijs. Dit houdt in dat alle studies na de propedeuse worden opgedeeld in kleine blokjes (modules) en dat iedereen aan elke faculteit deze modules kan gaan volgen. NOBAS en AGE zijn geen van beide principieel tegenstander van dit systeem, maar vinden wel dat er enkele voorwaarden aan dit systeem verbonden moeten worden.

Bart: "Het is belangrijk dat er bepaalde ingangseisen gesteld worden aan studenten van andere faculteiten die hier vakken willen volgen. Net zoals nu zal bijvoorbeeld iemand die marketing wil volgen eerst bedrijfseconomie-4 gehaald moeten hebben. Op die manier kun je de studie op een hoog niveau houden."

Liselot: "De AGE is niet principieel tegen modulering, wij zijn juist voor een zo groot mogelijke keuzevrijheid. De modulering mag echter niet gebruikt gaan worden voor verdere bezuinigingen. De kwaliteit van het onderwijs moet behouden blijven. Concreet betekent dit dat de modules niet te klein mogen worden en dat er ingangseisen gesteld moeten worden."

Behalve modulering is ook de lengte van het verplichte gedeelte een belangrijk discussiepunt binnen de Faculteitsraad.

Bart: "De NOBAS vindt dat het verplichte gedeelte van de studie anders ingedeeld moet worden. Een aantal vakken wordt gegeven op een moment dat niemand begrijpt waar je het voor nodig hebt. Neem bijvoorbeeld Wiskunde-2, waarin de simplex-methode wordt behandeld. Die heb je pas nodig voor Micro-3. Wij vragen ons af of die twee vakken niet op een of andere wijze geïntegreerd kunnen worden. Daardoor kun je ook ruimte scheppen voor andere vakken, zoals me-

NOBAS vlnr: Richard Greve, Caspar van Haasten, Bart Wendrich, Dorma Corten en onder Frank Heemsker

thodologie. Wij vinden dat dat vak in de propedeuse thuis hoort, omdat het je een wetenschappelijke ondergrond en een kritisch inzicht geeft in je studie. De lengte van het verplichte gedeelte vindt de NOBAS goed. Wij zijn er overigens geen voorstander van om al tijdens het verplichte gedeelte onderscheid te maken tussen een bedrijfseconomische en een algemeen-economische studierichting. Wel zou je voor sommige vakken een bedrijfs- en algemeen-economische variant kunnen maken."

Liselot: "De lengte van het verplichte gedeelte moet wat ons betreft afhangen van de noodzakelijke inhoud. In onze onderwijsnotitie "Onderwijs naar de Top" hebben wij onze visie daarop uiteen gezet. In ieder geval mag er in het verplichte deel nog geen scheiding gemaakt worden tussen algemene - en bedrijfseconomie. Bedrijfseconomen moeten ook iets van micro- en macroeconomie weten. Bovendien moeten ze van beide richtingen iets afweten om een keuze te kunnen maken." Verder is ook de AGE voorstander van methodologie als verplicht vak.

AGE vlnr: Lucette Plug, Marcel Hoogland, Mary Bloem, Liselot Westhoff

Evaluatie van onderwijs

Op dit moment vinden er al bij enkele vakgroepen onderwijsbeoordelingen plaats op basis van onder studenten gehouden enquêtes. De studenten zelf hebben echter geen inzage in de resultaten van de enquêtes en volgens zowel Liselot als Bart is dit er de oorzaak van dat de vakgroepen niet de nodige consequenties trekken uit de enquêtes. De docenten voelen er weinig voor dat hun eventuele falen openbaar bekend wordt gemaakt. Liselot en Bart begrijpen dat niet.

Bart: "Je kunt natuurlijk negatieve, op de persoon gerichte kritiek geven, maar de kracht van een evaluatie is juist de opbouwende kritiek. Het is maar net hoe je er mee omgaat."

Liselot: "We denken niet dat de docenten zo slecht zijn dat het niet openbaar gemaakt kan worden. Onderzoekresultaten zijn ook openbaar en dat moet voor onderwijs ook kunnen."

Slechte docenten hoeven niet meteen verwijderd te worden. Bart pleit er voor dat zij op een cursus vakdidactiek gezet worden. Liselot vindt dat de enquêtes en de onderwijsbeoordeling meegenomen moeten worden in het functioneringsgesprek met de directeur. "Eerste doel daarvan blijft natuurlijk om tot verbeteringen te komen." Medewerkers die jarenlang slecht functioneren moeten wat haar betreft verwijderd

kunnen worden. "Op dit moment is het op de universiteit zo dat je personeel helemaal nooit kwijt raakt en dat is toch wel érg veel rechtszekerheid." Later wil Liselot dit toch graag wat nuanceren. "Daarnaast zijn er ook gevallen waarin de rechtspositie versterkt moet worden, zoals bij medewerkers die voortdurend nieuwe tijdelijke contracten krijgen."

Accentverschillen

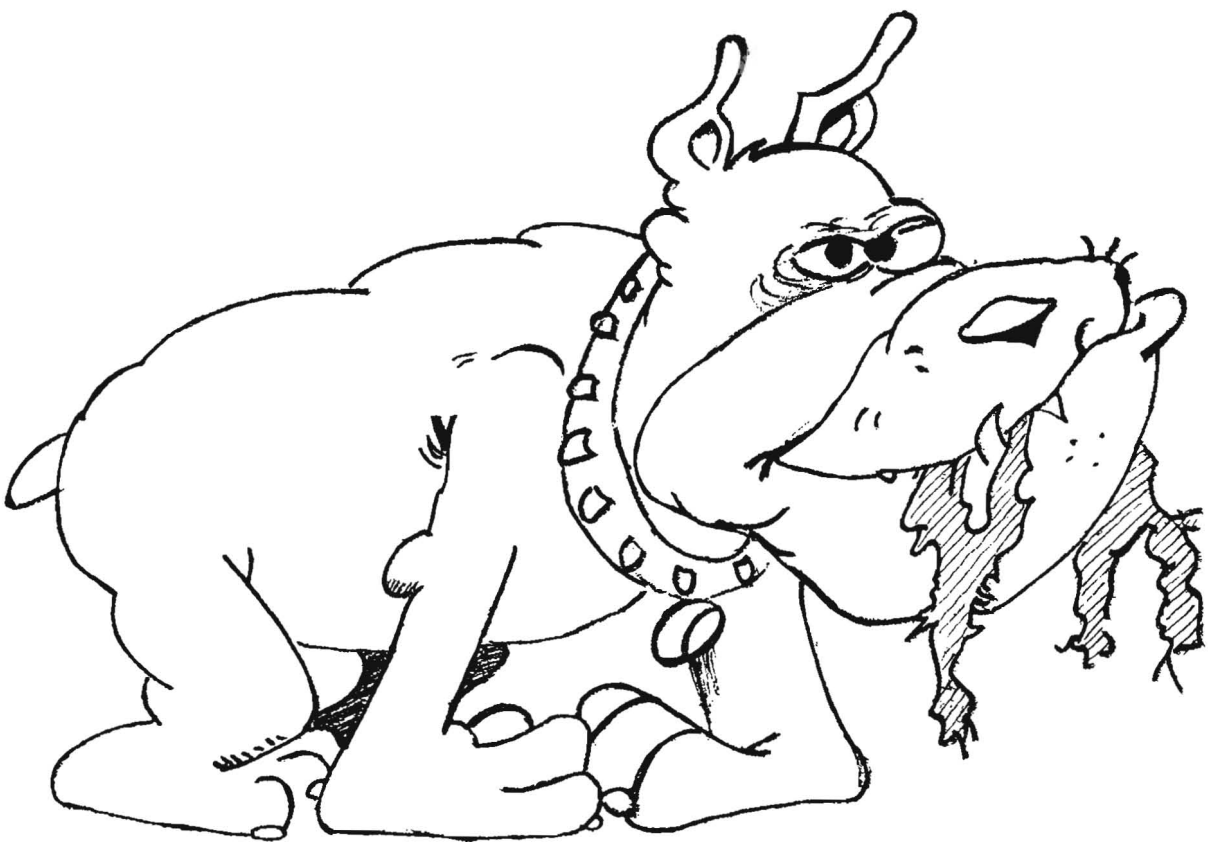
Wie de programma's van de AGE en de NOBAS naast elkaar legt zal niet veel verschillen kunnen vinden. Hooguit ontbreekt er bij de één een onderwerp dat er bij de ander wel instaat. Zo staat er op de AGE-poster dat ze voor emancipatie zijn, maar dat dit bij de NOBAS ontbreekt wil beslist niet zeggen dat zij daar niet ook voor zijn. Het gaat hier slechts om accentverschillen. Desgevraagd erkennen beide dat er qua programma weinig verschillen zijn en dat zij ook volgend jaar in de Faculteitsraad meestal hetzelfde zullen stemmen. De NOBAS noemt zichzelf pragmatischer dan de AGE en deze laatste zegt er niet bang voor te zijn zich zelf links te noemen. De AGE bemoeit zich "principiële" ook met de landelijke politiek en beide onderhouden intensief contact met de Universiteitsraad. Toch hebben de faculteitsbelangen prioriteit. De verschillen tussen AGE en NOBAS komen meer tot

uitdrukking in hun activiteiten buiten de Faculteitsraad. De AGE maakt readers over "actuele onderwerpen" en doet mee aan landelijke studentenacties, de NOBAS maakt uittreksels en organiseert excursies naar bedrijven. Deze activiteiten zullen door de verkiezingsuitslag niet beïnvloed worden en het lijkt dus niet rationeel om op grond hiervan je keuze te bepalen. "Eigenlijk zou je zelf actief moeten worden om goed te kunnen kiezen", hoorden we dan ook van Bart Wendrich. Toch zeggen de activiteiten wel veel over de achterliggende culturen en daarop zullen ook dit jaar weer velen hun keuze baseren. ■

Teun Bakels
Mark van der Veen

ER ZIT EEN BULL PIT IN DE AGE

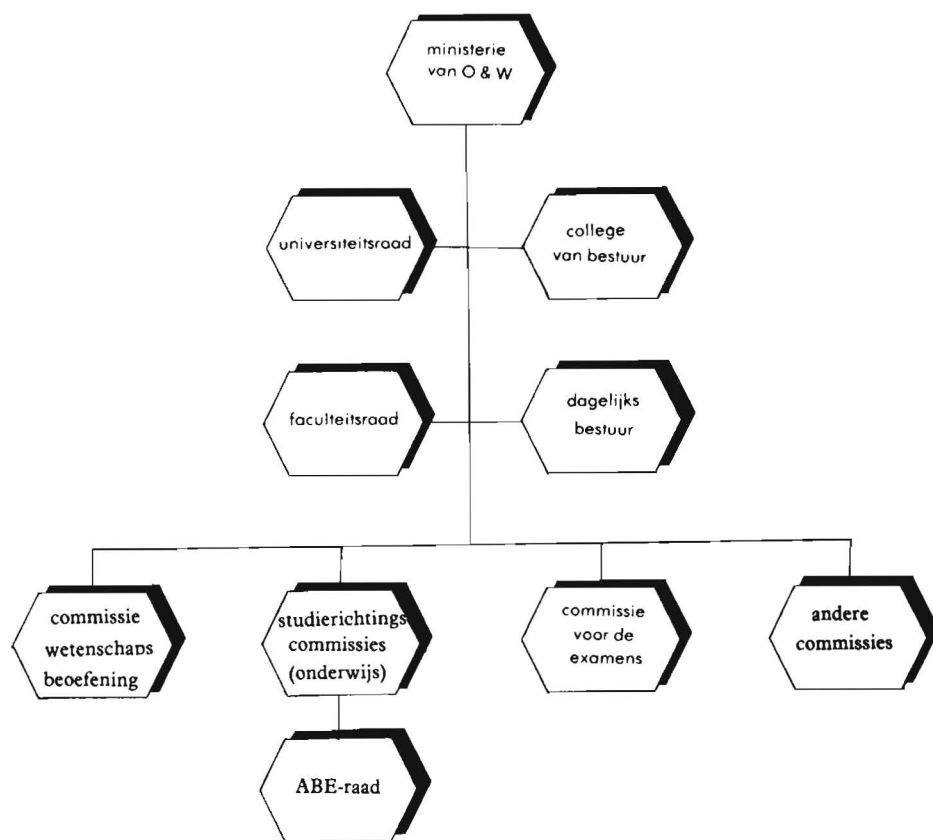
STEM AGE

UR lijst 4
FR lijst 2

Hoge verkiezingsopkomst van groot belang

Studenten kunnen op verschillende niveau's hun invloed laten gelden waar het gaat om zaken die hen betreffen. De landelijke actieweek van november jongstleden, grotendeels georganiseerd om aandacht te vestigen op de teruggang van de kwaliteit van het hoger onderwijs, werd gecoördineerd door de LSVB. Deze overkoepelende studentenvakbond is daarnaast in permanent overleg met het ministerie in Zoetermeer. De actieweek werd in de praktijk gedragen door de verschillende studentenorganisaties op Universitair en facultair niveau. Deze organisaties hebben daarnaast binnen de huidige bestuurlijke structuren een flinke stem in verschillende raden en commissies. Stemmen is daarom belangrijk. Temeer daar een opkomstpercentage lager dan 35% zou betekenen dat één studentzetel in de faculteitsraad minder te verdelen valt.

De faculteitsraad van de Faculteit Economie en Econometrie bestaat uit 14 leden. De wetenschappelijke staf wordt vertegenwoordigd door zeven mensen, het ondersteunend en beheersend personeel heeft één zetel en de studenten (AGE en NOBAS) hebben er zes. Het dagelijks bestuur van de faculteit bestaat uit vijf leden, waaronder één student. De faculteitsraad is verantwoordelijk voor de besluitvorming over alle zaken op het gebied van onderwijs, onderzoek en financiën. Zij wordt daarbij geadviseerd door verschillende commissies met ook hier zitting van zowel wetenschappelijk personeel als studenten. Zo bestaan er de Vaste Commissie Wetenschapsbeoefening, de Commissie Informatiseringsbeleid, een emancipatiecommissie en de Adviesraad Basisopleiding Economie (ABE). In deze laatste commissie hebben studenten Economie uit de verplichte fase zitting, de ABE adviseert de voor de studenten misschien wel de belangrijkste commissie, de studierichtingcommissie (SRC). Voor elke studierichting aan de faculteit, de richtingen Economie, Econometrie en Fiscale Economie, bestaat een dergelijke commissie. Zij bestaat altijd voor de helft uit studenten, in de praktijk zijn de studenten echter vaak in de meerderheid. Deze SRC's geven adviezen aan de faculteitsraad over de samenstelling van de studieprogramma's, over tentaminering, maar ook bijvoorbeeld over de structuur van de opleiding. Een SRC heeft grote bevoegdheden, de adviezen die aan de faculteitsraad gegeven worden hebben de vorm van een voorstel. De faculteitsraad kan een dergelijk voorstel enkel afwijzen als ze goede tegenargumenten in weet te brengen. In dit geval kan de SRC een nieuw voorstel formuleren en volgt dezelfde procedure. De korte uiteenzetting van hoe deze procedures werken zou niet zo van belang zijn als het niet aan zou geven dat studenten

heel direct invloed hebben op het reilen en zeilen van de faculteit. Van deze invloed zal juist de komende tijd goed gebruik gemaakt moeten worden. Er wordt tegenwoordig veelvuldig gepraat over modulering, over de hiermee samenhangende herstructurering van de studie, over onderwijs-evaluaties, over tentamenmogelijkheden. Het onderwijs en de kwaliteit van het onderwijs staan doorlopend ter discussie. Juist de inbreng van studenten is hierbij van groot belang. Goed(beter!) onderwijs is voor het wetenschappelijk personeel tijdrovend en zal niet altijd stroken met de overige bezigheden en belangen. Daarnaast hebben studenten als consumenten

van het onderwijs sowieso een ander gezichtspunt dan de docenten wat zonder twijfel betekent dat de democratische besluitvorming *evenwichtiger* zal verlopen. Een opkomstpercentage lager dan 35% betekent dat het aantal studentenzetels in de faculteitsraad met één zou dalen naar vijf. Bij de universiteitsraadverkiezingen geldt hetzelfde. Een te lage opkomst betekent één studentzetel minder. Twee jaar geleden bleek zowel bij de FR- als bij de UR-verkiezingen het opkomstpercentage te laag. Het is aan de studenten dat dat dit jaar, net als vorig jaar, niet zal gebeuren. ■

Jacco Knotnerus

Eén week met: René Ory

Voorzitter SEF

Achter de schermen van de faculteit is een heel leger studenten en medewerkers actief. Zij maken het mogelijk dat de student in vier jaar zijn studie kan consumeren. ROSTRA laat deze mensen de komende tijd aan het woord. René Ory bijt de spits af. Hij is 21 jaar, 3e jaars economiestudent. Hij is tevens voorzitter van de SEF, de Studievereniging der Economische Faculteit.

Woensdag 29 maart

De dag begint voor mij sportief. Voetballen op een veldje in de Van Hallstraat. Het wekelijkse partijtje van het SEF-team, dat meedoet aan een toernooi in Parijs. De bal rolde goed; maar niet te lang blijven spelen. Om 12 uur afgesproken in de SEF-ruimte. De boekenlevering van het derde trimester vindt plaats. Ongeveer 2.000 boeken komen tegelijk aan. Alles moet geteld en dan in de kast. Voor ieder boek moet natuurlijk de prijs bepaald worden, die dan meteen in de nieuwe kassa geprogrammeerd moet worden, en dat is nu mijn werk. Om 12 uur is er al veel werk verzet. Alles bij elkaar is het een dag werken voor vier mensen. Niet alle boeken zijn binnengekomen. Onze leverancier is machtig en wispelturig, en doet niet altijd wat de SEF wil. Een deel van wat je besteld komt op de gewenste tijd aan, de rest pas later. Vaak al na aanvang van het blok. Amerikaanse boeken hebben een langere levertijd, en dit keer is er zelfs een hele oplage misgedrukt.

Om half vijf ben ik klaar bij de SEF. 's Avonds ga ik naar een verjaardag in Roermond. Het wordt gezellig en dus laat.

Donderdag 30 maart

Wakker worden in Noord-Limburg. Ondertussen wel een afspraak met de onderwijswisadviseur misgelopen. Een gesprek over de SEF. Eén telefoontje naar Amsterdam en alles is weer in orde. Tegen twee uur weer in de auto gestapt en passeer Weert, Eindhoven, Den Bosch en Utrecht. Amsterdam is niet de enige plaats waar mensen wonen. Om vier uur in Amsterdam. Gelukkig is er geen SEF-borrel want het trimester is nog niet begonnen. Om vijf uur moet ik werken en ben om half tien klaar. Ga naar de Schutter. Daarna nog even naar café Bruin.

Vrijdag 31 maart

Teldag. Ik laat ook even mijn neus zien, maar als voorzitter heb ik weinig te tellen. De voorraden aan het eind van het tweede trimester moeten worden geteld. Iedereen die een activiteit beheert moet de waarde van zijn voorraad bepalen. Of dat nu bier en pinda's zijn of boeken en syllabi maakt niks uit. De teldag neemt voldoende tijd en ruimte in beslag om de deuren gesloten te houden. 's Middags wordt er gebeld,

zoals zo vaak, maar ditmaal is het een jongen die vraagt of hij zich hier kan inschrijven voor een NS-kortingkaart. Hij is er zich van bewust dat hij met de SEF verbonden is, is zelfs op de hoogte van de activiteiten van de SEF, maar meent toch serieus dat het mogelijk moet zijn om hier zo'n kaart te krijgen. Waar de SEF al niet goed voor zou zijn. Moeten we een totaal studenten overlevingspakket gaan brengen? Ik ga 's middags bijtijds weg om direct door te gaan naar mijn ouders. Vandaag is mijn moeder nl.jarig. Ik heb nog veel te studeren voor een tentamen in mei, en hoop dat die verjaardag niet te veel tijd in beslag neemt. Zaterdag en zondag alleen maar geluierd: uitgaan en uitslapen. Zondag nog wel even het college van dinsdag voorbereiden. 's Avonds weer terug naar Amsterdam.

René Ory

Maandag 3 april

Om 11 uur aanvang van de verkoop van dit trimester. De eerste bezoeker zegt lid te zijn; zijn lidmaatschapsbewijs is hij kwijt. Hij wil dus een duplicaat, maar zijn naam komt niet op de ledenlijst voor. Weet U wel zeker dat U dit jaar lid bent geworden? Dit soort mensen komen elke dag langs. Alleen tussen de colleges in is het druk. Het lijkt alsof er louter voorbeeldige studenten zijn. Ze volgen college en komen na afloop of tussendoor hun boeken kopen. Daardoor zijn er het ene moment opstoppingen in de hal, en het andere moment niemand die geholpen hoeft te worden. Ik heb de hele dag geld geteld, en dat is zoveel dat het iedere keer meteen naar de bank gebracht wordt. Dolgedraaid op de drukke tijden. Na sluitingstijd komt er nog iemand langs, die ik maar te woord

sta. Hij wil iets weten over een andere studie dan economie, helaas kan ik hem daar niet zoveel over vertellen. Temeer daar die studie volgens mij helemaal niet bestaat. Hij is een van de vele ongelukkigen die door de portier naar ons worden doorgestuurd, en ik stuur hem ook maar weer door. De Dienst Studenten Welzijnszorg is overal goed voor. Goede omzet vandaag. Eigenlijk is dat niet van belang met een winstopslag van 0%. Het maakt niet uit hoeveel we verkopen, we verdienen toch niets, maar een hoge omzet geeft toch wel een lekker gevoel. 's Middags irritatie. De telefoon van onze burens ROSTRA, is goed te horen door het flinterdunne wandje. Blijkbaar staat het antwoordapparaat niet aan, de telefoon blijft maar rinkelen. Trouwens als hij wel aanstaat is het ook geen feest om voor de 200ste keer dezelfde tekst te horen. Weer een SEF-middag voorbij, ik eet in Atrium. Dat is ook niet meer wat het geweest is. Lekker is het eten niet, en gezond ook al niet. Alleen, het is zo gemakkelijk. Daarna wat drinken in Crea. In de koffietent van het Atrium is het veel te druk. Om acht uur nog even aan de studie in de UB.

Dinsdag 4 april

Om negen uur college belastingrecht in de Oudemanshuispoort. Dit is het laatste college. We behandelen tentamenopgaven. Om 11 uur richting SEF. Ik help vanaf half twaalf aan de balie, en stop pas twee uur later. Eigenlijk is dit niet mijn taak als dagelijks bestuurslid, maar als het druk is spring ik toch in als ik er toevallig ben. En ik ben er nogal vaak. Ik besteed toch wel zo'n tien à twintig uur in de week aan de SEF. De eerste week van het trimester is dat eerder twintig dan tien uur. 's Middags na afloop, dus na drieën, nog even blijven hangen. Als een bepaald boek of syllabus op is vullen we het meestal dan bij. Als de kast en het voorraadhok echt leeg zijn bestellen we het bij. Meestal zien we een tekort al eerder aankomen, maar kunnen we door de lange levertijden toch in problemen raken. Nu is er een syllabus onverhoed uitverkocht, maar we hebben geluk want er wordt direct geleverd. Helaas zijn niet alle vakgroepen zo snel. De levering wordt geteld en geadmistreerd. De levertijd van boeken is overigens minstens twee weken. Degene die de syllabi brengt vraagt zich terloops af wat dat SEF-werk nu betaald. Ik vertel haar dat dit net zoals bij de ROSTRA niets oplevert in de vorm van geld. Als ze dit hoort is ze stomverbaasd. Ik denk dat er ook veel anderen hier niet van op de hoogte zijn. Om vijf uur ga ik weg, eet bij een vriend, hang een beetje voor de buis en ga later op de avond weer naar huis. Vermoeid val ik in slaap, de week voor de SEF is nog niet voorbij, maar iedere dag is er één. ■

René Ory

Zie hoe elektronica de papierwinkel verdringt

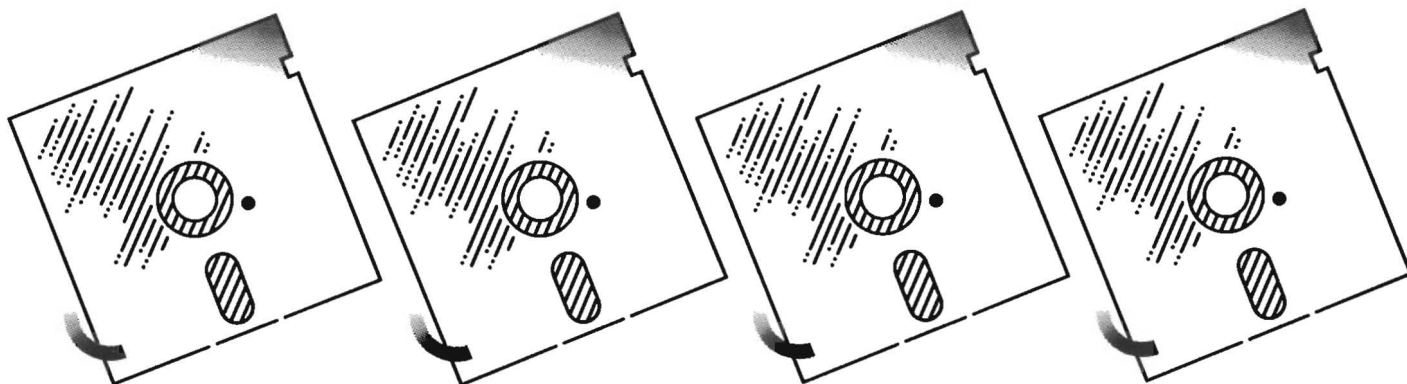
Doctoraal bedrijfseconomie? Als u een carrière in de accountancy ambieert, kunt u bij Price Waterhouse in aanraking komen met een wereld van moderne technologie. Het accountantsvak is immers sterk aan verandering onderhevig. Zo treedt de computer steeds meer op de voorgrond.

Price Waterhouse staat vooraan bij deze ontwikkelingen. Dat komt enerzijds door de aard van onze cliëntenkring. De meeste daarvan beschikken over een volledig geautomatiseerde administra-

colleges en lessen te volgen en tentamens en examens af te leggen.

Uw honorering behoort tot de beste op ons vakgebied. Tevens zijn er aantrekkelijke secundaire voorzieningen als auto- en studievergoedingen.

Price Waterhouse in Nederland maakt deel uit van de wereldwijde Price Waterhouse-organisatie van accountants, belastingadviseurs en managementconsultants, met kantoren in meer dan 100 landen.

tie die zich uitstekend leent voor moderne controle-technieken.

Anderzijds is Price Waterhouse een voraanstaand ontwikkelaar van geavanceerde systeemsoftware. Zoals het veelzijdige APSS softwarestelsel voor audit support.

Vanzelfsprekend is ook EDP-auditing bij Price Waterhouse ingeburgerd. Risico-analyse met behulp van moderne technieken staat centraal in onze controlebenadering.

Het is deze combinatie van interessante werkkring, samen met uw studie voor registeraccountant, die u doet uitstijgen boven de grauwe middelmaat.

Daarnaast stellen wij u in staat deze studie succesvol af te ronden. Er zijn goede regelingen om

Wilt u meer weten van Price Waterhouse? Vult u dan de bon in en zend hem naar Price Waterhouse Nederland, t.a.v. Ester Daniëls, Postbus 30439, 2500 GK 's-Gravenhage.

.....
BON

Ik wil graag uw brochure "Notities van een assistent accountant" ontvangen.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoon: _____

Studierichting: _____ Studiejahr: _____

..... 1-58 RE .....

Price Waterhouse Nederland
ACCOUNTANTS

GRENSVERLEGGEND

INTERNATIONALISERING ONDERWIJS

Het studieprogramma moet internationaler georiënteerd zijn. Naast een internationaler gericht onderwijsprogramma, houdt dit in dat er meer mogelijkheden moeten komen voor uitwisselingsprogramma's en studiereizen. Ook moeten er meer buitenlandse gastdocenten uitgenodigd worden.

INVOERING TENTAMENGROEPJES

Studenten die gezakt zijn voor een tentamen hebben vaak behoefte aan extra begeleiding. De NOBAS heeft voorgesteld om hiervoor speciale tentamengroepjes in te stellen. De kans op slagen wordt hierdoor vergroot.

VERBETERING SCHRIJFVAARDIGHEID

Voor een afgestudeerd econoom of econometrist is het van essentieel belang om zich op papier goed uit te kunnen drukken. Dit kan bereikt worden door het schrijven van meer papers en referaten, geïntegreerd in het studieprogramma.

HERZIENING VERPLICHTE VAKKEN

De vakken in de propedeuse en het verplicht doctoraal zijn niet goed op elkaar afgestemd. Evaluatie van de samenstelling is van groot belang. Wij willen hiertoe op korte termijn een aanzet geven.

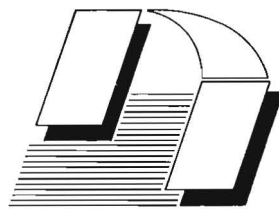
DISCUSSIECOLLEGES

Tijdens de werkcolleges dient de stof intensiever bediscussieerd te worden. Hierdoor wordt de student beter getraind in spreekvaardigheid en leert kritischer na te denken. Op deze manier worden studenten meer bij de stof betrokken.

ACTUALISERING ONDERWIJS

In het onderwijs moet meer aandacht geschonken worden aan recente ontwikkelingen uit de praktijk. De wetenschappelijke identiteit moet hierbij behouden blijven. Men kan op de actualiteit inspelen door het stimuleren van gastcolleges, stages en het gebruik van cases in het onderwijs.

NOBAS

00g op je toekomst

KPMG KLYNVELD BUSINESSCOURSE

18 tot en met 21 juni 1989

CONTINENTAL EUROPE TRAINING CENTER BRUSSEL

EEN WERELD VAN MOGELIJKHEDEN IN DE ACCOUNTANCY

Een kans op een korte, praktische oriëntatie in de accountancy.

De accountancy verlegt zijn grenzen. Inspirerend, afwisselend en vol uitdagingen. Voor ambitieuze studenten bedrijfseconomie een kans op een korte, praktische oriëntatie in de accountancy bij een op de toekomst gerichte, toonaangevende organisatie op het gebied van accountancy en consultancy: KPMG Klynveld.

De Businesscourse biedt een beperkt aantal deelnemers de gelegenheid kennis te maken met o.a. het KPMG Audit Process, financiële analyse, fraude, internationale aspecten en EDP-audit.

Ook loopbaanmogelijkheden, professional development en selectiecriteria bij sollicitatie komen aan de orde.

De Businesscourse is samengesteld en wordt begeleid door een groep jonge, universitair opgeleide registeraccountants.

Door middel van korte inleidingen en cases zal aan een aantal facetten in de accountancy aandacht gegeven worden.

Zelfwerkzaamheid en competitie worden niet geschuwd!

Aanmelding staat open voor studenten bedrijfseconomie die zich in de laatste fase van hun doctoraalstudie bevinden en de postdoctorale accountancy- opleiding gaan volgen.

Het aantal deelnemers is maximaal 25.

Informatie en een inschrijvingsformulier kunnen worden verkregen bij KPMG Klynveld, postbus 72001, 1007 TB Amsterdam, telefoon 020-5461600, Corien Kauffman.

De inschrijving sluit 1 mei.

Indien uw gegevens hiertoe aanleiding geven zullen wij u uitnodigen voor een intake-gesprek op 26 mei a.s. in Amsterdam.

Over de definitieve plaatsing zullen wij u voor 3 juni informeren.

KPMG Klynveld